ئێران و ئەمریکا: پلانی C

د. پەرویز ڕەحیم قادر– دکتۆرا لە فەلسەفەی زانستە سیاسییەکان و مامۆستا لە بەشی سیستەمە سیاسییەکان و سیاسەتی گشتی، زانکۆی سەڵاحەددین-هەولێر

ئاژانسی هەواڵی بلومبێرگ لە ڕێکەوتی ٢٥-٨-٢٠٢٣ لە ڕاپۆرتێکدا نووسیویەتی: چەند مانگێک دیپلۆماسیی نهێنی لە نێوان کۆماری ئیسلامیی ئێران و نوێنەرانی حکوومەتی بایدن نەک تەنیا بووەتە هۆی ڕێککەوتنێک بۆ ئاڵوگۆڕی زیندانییەکان، هەروەها ئازادکردنی سەروەت و سامانی دەستبەسەرداگیراو لە ئێران و، ئەگەری گۆڕانکاری لە بەرنامەی پیتاندنی یۆرانیۆمی کۆماری ئیسلامیدا، بەڵکوو وا دیارە حکوومەتی بایدن ڕێگەی بە کۆماری ئیسلامیی ئێران داوە کە بە پشتگوێخستنی گەمارۆکان، لە ڕێگەی فرۆشتنی نەوت، داهاتی زیاتر بەدەست بهێنێت. بە گوێرەی ڕاپۆرتەکە، بەرپرسانی ئەمریکا بە شێوەی تایبەتی، دانیان بەوەدا ناوە کە وردە وردە گەمارۆی نەوتی ئێرانیان کەم کردووەتەوە؛ ئەمەیش بووەتە هۆی ئەوەی کە فرۆشتنی نەوتی ئێران بە بەرزترین ئاست بەرز ببێتەوە لە دوای گەڕاندنەوەی سزاکانی ساڵی ٢٠١٨ لە ئیدارەی ترامپ، هەروەها زۆرترین بڕی نەوتیش بە چین فرۆشراوە. پاڵنەری دەسەڵاتدارانی ئەمریکاش ئەوەیە کە ڕەوانەکردنی نەوتی ئێران بۆ بازاڕی جیهانی، نرخەکەی کەم دەکاتەوە. ئەمەیش یارمەتیی بایدن دەدات لە هەڵبژاردنەکانی سەرۆکایەتی لە ساڵی داهاتوو لە ئەمریکا.

لە ڕاستیدا، لە ماوەی دواییدا (١٠-٨-٢٠٢٣) هەواڵێک لەلایەن ئەمریکا و ئێرانەوە پشتڕاست کرایەوە کە هەردوو وڵات گەیشتوونەتە ڕێککەوتنێک بۆ ئاڵوگۆڕی دەستبەسەرکراوانی ئەمریکی-ئێرانی (کە بە بارمتە دادەنرێن) لە تاران و، لە بەرامبەریشدا ئەمریکا هەم زیندانییە ئێرانییەکان لە ئەمریکا ئازاد بکات کە یارمەتیی ئەو وڵاتەیان داوە لە شکاندنی ئابڵووقە و گەمارۆکان، هەمیش ئەمریکا ڕێگە دەدات کە ٦ ملیار دۆلار لە داراییەکانی ئێران لە بانکەکانی کۆریای باشوور ئازاد بکرێت و بگوازرێتەوە وڵاتی سێیەم کە بەپێی زانیارییەکان ئەو وڵاتە قەتەرە.[1] بەپێی زانیارییەکانی ڕۆژنامەی نیویۆرک تایمز، سیامەک نەمازی، موراد تاهباز و عیماد شەرقی لەو زیندانیانەن کە بڕیار دراوە ئێران ئازادیان بکات؛ هەرچەندە لە ئێستادا گواستراونەتەوە بۆ دەرەوەی گرتووخانە و لە هۆتێلێکی پارێزراو لەژێر چاودێریدان و بەم پێیەش تاوەکوو ئێستا

دەستبەسەرن. تا ئێستا ناوی ئەو ٢ زیندانییەی دیکە ئاشکرا نەکراوە. بەڵام دەوترێت یەکێک لەو ٢ زیندانییە نەناسراوەی کە ئازادکراون "زانا" و ئەوی دیکەیان "بازرگان"ە. هەروەها زیندانی پێنجەم کە ژنێکە پێشتر ئازاد کرابوو و ئێستا لە ژێر چاودێری نیشتەجێبووندایە.[2]

سەبارەت بە ئازادکردنی بڕی ٦ ملیار دۆلاری ئێران لە بانکەکانی کۆریای باشوور، وتەی پێکناکۆک و دژبەیەک دەوترێت، بەم واتایەی کە ئێران بانگەشەی ئەوە دەکات کە ئەم بڕە پارەیە کە بە چەند قۆناغێک دەخرێتە سەر هەژماری بانکی ناوەندیی قەتەر، ئێران ئیتر ئازاد و سەربەستە کە چۆنی بیەوێت بەکاری بهێنێت و پارەکە کراوەتە یۆرۆ، بەڵام لە بەرامبەردا لایەنی ئەمریکا ئاماژە بەوە دەکات کە ئەم پارەیە، پاش ڕەزامەندیی لایەنی پەیوەندیداری ئەمریکی (بەهۆی سزا و ئابڵووقەکانی دارایی و ئابووریی ئەمریکا لەسەر ئێران)، دەتوانرێت بۆ کڕینی پێداویستیی مرۆیی وەکوو؛ دەرمان و خۆراک و پێداویستیی پزیشکی بەکار بێت، بەڵام ئێران ئەمە ڕەت دەکاتەوە. لە لایەکی تریشەوە، زانیاریی نافەرمی هەیە کە بڕی پارەکە بەپێی ڕێککەوتنێکی نهێنیی نێوان ئێران و ئەمریکا ٢٣ ملیار دۆلار مەزندە دەکرێت. بەم واتایە کە جگە لە ٦ ملیار دۆلارەکەی ئێران لە کۆریای باشوور، ئەوە زیاتر لە ١٢ ملیار دۆلاری قەرزی ئێران لە عێراق و، هەروەها ٥ ملیار دۆلاری ئێران لە ژاپۆنیش هەر بەم شێوەیە ئازاد کراون، کە هەردوو لایەن ئەمەیان پشتڕاست نەکردۆتەوە. جێگەی ئاماژەیە کە ئەم ڕێککەوتنە بە نێوەندگیریی قەتەر و عومان و سویسرا و تەنانەت دەوترێت عێراق ئەنجام دراوە.

▪ ستراتیژیی کۆماری ئیسلامیی ئێران و پلانی C

ئەوەی کە جێگەی گرنگ و سەرنجە ئەمەیە کە ئێران سەرەڕای ڕێککەوتن، بەڵام ڕازی نەبووە کە زیندانییە ئازادکراوەکان ئێران بەجێ بهێڵن، چونکە لە ڕابردوودا هاوشێوەی ئەمە ئەنجام دراوە[3]؛ بەڵام لە ئێستادا دەوترێت کە ئێران مەرجی ئەوەی داناوە کە تاوەکوو هەموو پارەکە نەگوازرێتەوە بۆ قەتەر و دڵنیا نەبێتەوە، ئەم کارە ئەنجام نادات و، بەیێ پێ دەچێت کە بەهۆی پێویستیی ماوەی زەمەنیی ٤ بۆ ٦ هەفتە، ئەوە لە مانگی سێپتەمبەری ئەمساڵ ڕێگە بدات کە ئەو زیندانیانە ئازاد بکرێن و ئێران جێ بهێڵن. بەڵام هەندێ لە چاودێرانی سیاسی ئاماژە بەوە دەکەن کە ئێران ئەو زیاندانیانە لەژێر جاودێریدا دەهێڵێتەوە تاوەکوو لە لایەک دڵنیا بێتەوە کە دەتوانێت پارەکە سەرف بکات و لە لایەکی تریشەوە ئێران نیگەرانە کە

لە مانگی ئۆکتۆبەر ئەوە ئەمریکا، بریتانیا و ئەڵمانیا و فەڕەنسا هان بدات کە ئابڵووقە و سزاکانی سەر ئێران سەبارەت بە بەرنامەی سەربازی و بەتایبەتی مووشەکیی ئەو وڵاتە کە لە پاش ڕێککەوتنی ٢٠١٥ و بەپێی بڕیاری ٢٢٣١ی ئەنجومەنی ئاسایش، لە ١٨ی ئۆکتۆبەری ٢٠٢٣ لەسەری هەڵدەگیرێت، بهێڵنەوە یاخود سزاکانی خۆیان لەسەر ئێران لەم بارەیەوە، هەڵنەگرن. هەرچەندە بەپێی شرۆڤە و زانیارییەکان ئێران زیاتر نیگەرانیی لە چالاککردنی میکانیزمی ***Snapback*** هەبوو، کە وای دەکرد هەموو بڕیارەکانی ئەنجومەنی ئاسایش (1696، 1737، 1747، 1803، و 1929) بە شێوەی ئۆتۆماتیکی لە دژی ئێران بگەڕێتەوە و چالاک بکرێتەوە، بەڵام پێ ناچێت وڵاتانی ئەوروپی-سەرەڕای نیگەرانییەکانیان لە یارمەتیدانی ڕووسیا لەلایەن ئێرانەوە لە جەنگی ئۆکراینا-ڕووسیا، لە ڕووی دابینکردنی فرۆکەی بێفرۆکەوان، هەوڵی دروستکردنی بارگرژیی لەم شێوەیە بدەن و ئێران بەرەو پیتاندنی زیاتر و بەرزتر بە مەبەستی بەرهەمهێنانی چەکی ئەتۆمی بڕوات.

هەر لەبەر ئەم هۆکارە، بەڵام بەپێچەوانەکەی ئێران هەوڵی داوە کە لە ئاستی بارگرژییەکان کەم بکاتەوە بە ئەوەی کە ئەمریکا لە لایەک ئەم گوشارە لە ئەوروپییەکان نەکات و لە لایەکی تریشەوە، ئەمریکا بەردەوام بێت لە دانوستانەکانی لەسەر زیندووکردنەوە یاخود ژیاندنەوەی ڕێککەوتنی ئەتۆمی لەگەڵ ئێران، ئەمریکا لە ساڵی ٢٠١٨ و لە سەردەمی دۆناڵد ترامپ، تاکلایەنە لەم ڕێککەوتنە دەرچوو. لە ڕوانگەیەکی ترەوە، ئەم جارە سیاسەتی ئێران پێچەوانە بۆتەوە؛ بەم واتایە کە لە ڕابردوو هەوڵی دەدا لە ڕێگەی ئەوروپییەکان گوشار بخاتە سەر ئەمریکا یاخود لێکترازان لە نێوان ئەوروپا و ئەمریکادا سەبارەت بە سیاسەتیان لە هەمبەر ئێران دروست بکات و تا ڕادەیەکی زۆریش لەمەدا سەرکەوتوو بوو، چونکە لە سەردەمی سەرۆکایەتیی دۆناڵد ترامپ، بارگرژی لە پەیوەندییەکانی ئەمریکا و وڵاتانی ئەوروپی دروست بوو؛ بەڵام لە ئێستادا و لە سەردەمی بایدن، ئاماژە و زانیارییەکان ئەوە نیشان دەدەن کە ئەمریکا ڕێگەی لەوە گرتووە کە ئەوروپییەکان هەڵوێست یاخود کاردانەوەی زۆر توندیان لە دژی ئێران هەبێت. باشترین نموونەیش لە سەردەمی شۆڕشی ئێرانییەکان لە دژی ڕژێمی ئێستای کۆماری ئیسلامی بوو، کە ئەمریکا ڕێگەی نەدا سوپای پاسداران بخرێتە ناو لیستی ڕێکخراوە بیانییە تیرۆریستییەکانی یەکێتیی ئەوروپا و، تەنانەت ئێستایش ڕێگەی لە بریتانیا گرتووە کە ئەم کارە ئەنجام بدات بە پاساوی دروستبوونی بارگرژی لە ناوچەکە و ئەگەرەکانی کۆتاییهاتنی ڕێککەوتنی ئەتۆمی و

هەنگاونان بەرەو پێکدادانی نەخوازراو. ئەمە لە کاتێکدایە کە خودی ئەمریکا سوپای پاسدارانی خستەتە ناو لیستی ڕێکخراوە بیانییە تیرۆریستییەکانی ئەو وڵاتە.

یەکێکی دیکە لە ئامانجەکانی ئێران لە گرتنەبەری ئەم سیاسەتە نوێیە لە هەمبەر ئەمریکا- بەو پێیەی کە ئەم کابینەیە لەلایەن کەسانی توندڕەوەوە بەڕێوە دەچێت و لە ڕابردوودا دژی هەرچەشنە دانوستاندن و ڕێککەوتنێک لەگەڵ ئەمریکا و تەنانەت خودی ڕێککەوتنی ئەتۆمیی ساڵی ٢٠١٥ بوون- هەروەها ئامانج لەم ڕێککەوتنە ئەوە بوو لە گوشاری بێوێنەی ئابووری و دارایی کە بەرۆکی کابینەی “ڕەئیسی”ی گرتووە، ڕزگاری بێت. ئەمەیش نیشان دەدات کە ڕێبەری باڵای ئێران هەموو هەوڵێک دەدات کە ئەم کابینەیە لە گوشارەکان دەرباز بکات، چونکە ئەم کابینەیە بە حکوومەتێکی نزیک لە ئایەتوڵڵا خامنەیی دادەنرێت کە لە ئەنجامی هەڵبژاردنێکی کۆنترۆڵکراو و پڕ لە مشتومڕ و جەنگەی گوماندا بە بەراورد بە ڕابردوو، هاتەتە سەر کار.

لە لایەکی تریشەوە بەو پێیەی کە سیاسەتی دەرەکی و بەتایبەتی پرسی ئەتۆمی و دانوستان لەگەڵ ئەمریکا بەتەواوی لەلایەن ڕێبەری کۆماری ئیسلامییەوە چاودێری و کۆنترۆڵ دەکرێت و لەژێر فەرمانی ڕاستەوخۆی خۆیدایە، ئەوە دەردەکەوێت کە ئەم سیاسەت و ڕێککەوتنە بە فەرمانی ڕاستەوخۆ و گڵۆپی سەوزی ئایەتوڵڵا خامنەیی ئەنجام دراوە. هەر بۆیە چاودێران پێشبینی دەکەن ئەمە سەرەتای ڕێککەوتنێکی نەنووسراوە لە نێوان ئێران و ئەمریکا سەبارەت بە پرسی ئەتۆمی و ڕێککەوتنامەی ساڵی ٢٠١٥ کە تاوەکوو ئێستا لە نێوان ئێران و ئەمریکا نەگەیشتەتە ئەنجامی کۆتایی. لە ڕوانگەیەکی ترەوە، ئەم سیاسەتە لەلایەن خامنەیی و ئیدارەی جۆ بایدن بە پلانی (C) دادەنرێت؛ بەو پێیەی کە ئێران و ئەمریکا نەیانتوانیوە بە هۆکاری ناوخۆیی و دەرەکی، ڕێککەوتنەکە زیندوو بکەنەوە (پلانی A) و لە لایەکی تریشەوە، گوشار و سزا و ئابڵووقەکانی ئەمریکا بۆ سەر ئێران وەکوو چاوەڕوان و پێشبینی دەکرا نەیتوانی ئێران ناچار بکات کە بە هەموو مەرجەکانی ئەمریکا ڕازی بێت یاخود ئێران کۆتایی بە بەرنامە ئەتۆمییەکەی بهێنێت (پلانی B)، بۆیە ئەم سیاسەتەی ئێستا بە پلانی C دادەنرێت کە کۆنترۆڵی بارگرژییەکانی نێوان هەردوو وڵات دەکات. لە ڕوانگەیەکی ترەوە، ئەم سیاسەتە (پلانی C) هەم ڕێگە لە ئێران دەگرێت کە لەمە زیاتر پەرە بە توانا ئەتۆمییەکانی لە بواری بەرزکردنەوەی ئاستی پیتاندنی یۆرانیۆم دەدات و هەمیش ڕێگە لە دروستبوونی جەنگێکی نەویستراو و نەخوازراو دەگرێت. لە

بەرامبەریشدا، ئێران دەستی بە سەرچاوە داراییەکانی-هەرچەندە سنووردار و تەنیا لە بواری مرۆڤدۆستانە- ڕادەگات و لەمەیش گرنگتر مەترسیی جەنگ و هێرش بۆ سەر بنکە ئەتۆمییەکانی دوور دەخاتەوە. جگە لەمانەیش، لە ڕێگەی ئەمریکاوە دەوڵەتانی ئەوروپی کۆنترۆڵ دەکات.

جگە لەم هۆکارانەی سەرەوە، ئێران لە ساڵوەگەڕی شۆڕشی ژینا (ژن، ژیان، ئازادی) نزیک دەبێتەوە و هەر بەم هۆیەیش ترسێکی زۆری هەیە لەوەی کە جارێکی دیکە ئەم ناڕەزایەتییە کەڵەکەبوووانە سەر هەڵبداتەوە، چونکە ئێران هەم لە ڕووی ئابوورییەوە لە دۆخێکی زۆر نالەباردایە و ترسی ئەوەی هەیە کە ئەم جارە ناڕەزایەتییە ئابوورییەکانیش بێنە پاڵ ناڕەزایەتییە سیاسییەکانی ساڵی ڕابردوو و، شۆڕشی برسییەکانیش لە پاڵ شۆڕشی ژینا ڕژێمی ئێران بەرەو هەڵدێر و مەترسیی ڕووخان ببات. چونکە لە ڕووی دەروونییەوە ئازادکردنی پارە بلۆککراوەکانی ئێران دەتوانێت تا ڕادەیەک- هەرچەندە کاتی- بازاڕی ئێران ئارام بکاتەوە و ڕێگە لە بەرزبوونەوەی نرخی دۆلار لە بازاڕەکان یاخود دابەزینی نرخی تومەنی ئێرانی کە کاریگەریی لەسەر کۆی سێکتەرەکانی ئابووری و دارایی و تەنانەت ژیانی تاکەکانی ئێران هەیە، بەسەر ئەم مەترسی و کێشەیە زاڵ بێت.

لە لایەکی تریشەوە، ئێران بە پەیڕەوکردنی سیاسەت یاخود (پلانی C)، لە ڕۆژەکانی نزیکبوونەوە لە ساڵوەگەڕی شۆڕشی ژینا، دەیەوێت ڕێگە لەوە بگرێت کە ئەمریکا بە یارمەتیی ئەوروپییەکان لە ئەگەری سەرهەڵدانێکی چاوەڕوانکراوی جەماوەری وەکوو ساڵی ڕابردوو، پاڵپشتی لە ڕاپەڕیو و ناڕازیانی ئێرانی لە ناوخۆ و دەرەوە بکات. بەم واتایە کە ئێران لە ڕێگەی (پلانی C)، هەم تا ڕادەیەک و بە شێوەیەکی کاتی کێشە ئابوورییەکانی چارەسەر بکات و هەمیش ڕێگە لە دەستوەردانی ڕۆژاواییەکان لە ئێران بگرێت بۆ ئەوەی خۆی بۆ ئەگەری سەرهەڵدان یان ڕاپەڕینێکی جەماوەریی بەرفراوان ئامادە بکات و بتوانێت کۆنترۆڵ یان سەرکوتی بکات.

جێگەی ئاماژەیە کە تەنانەت (پلانی C)، لەوەیش بەرفراوانترە و ئاساییکردنەوەی پەیوەندییەکانی ئێران و وڵاتانی کەنداو، بەتایبەتی سعوودیاش دەگرێتە خۆ. چونکە لە ڕاپەڕینی ساڵی ڕابردوو بەهۆی قەیرانی وزە لە ئاستی جیهانی، پێگەی سعوودیا بەرز بووەوە و، هەمیش بەهۆی ڕێککەوتنی ئیبراهیم، وڵاتانی کەنداو و ئیسرائیل وەکوو جەمسەرێک دەردەکەوتن کە دەتوانن ئێران بخەنە مەترسییەوە و

پا□پشتی ل□ س□رھ□□دان و □ا پ□□ینی ئ□رانیی□کان و □ووخانی □ژ□می ئ□ران بک□ن. ب□ی□ ئ□ران ب□ ئاساییکردن□و□ی پ□یو□ندیی□کانی ل□گ□□ ئ□و و□اتان□، ھ□و□ی دا ک□ خ□ی ب□ گ□□□کی نو□ی نا□□زای□تی ئامادە بکات، چونک□ ب□پ□ی زانیارییە نافەرمیی□کان و□اتی سعوودیا (ل□ □□گ□ی ک□سانی بازرگان و د□و□□م□ند)، پار□دارکردنی گرنگترین و کاریگ□رترین میدیای دژ□□ژ□می ئ□رانی ب□ ناوی (ایران اینترنشنال) ک□ □□□□ی س□ر□کیی ل□ ھاندانی خ□پیشاندان□کانی ئ□ران ھ□بوو، ل□ ئ□ست□ گرتبوو؛ ھ□ر ب□ی□ ب□پ□ی زانیارییەکان ی□ک□ک ل□ خا□□کانی □□کک□وتنی ن□وان ئ□ران و سعوودیا و، ھ□رو□ھا م□رجی ئ□ران ب□ ئاساییکردن□و□ی پ□یو□ندیی□کانی، ک□تاییھ□نان بوو□ ب□م پا□پشتیی□ دارایی□ و ت□نان□ت □او□ستانی د□ستو□ردانی سعوودیی□کان ل□ □□گ□ی پچ□انی پا□پشتی ل□ ئ□پ□زیسی□نی ئ□رانی.

ھ□رو□ھا د□توانین ئاماژ□ ب□ ھ□کار□کی دیک□ی گرتن□ب□ری ئ□م پلان□ ل□لای□ن ئ□ران□و□ بک□ین ک□ بریتیی□ ل□و□ی ک□ ئ□ران نای□و□ت جار□کی دیک□ ل□ □□گ□ی ئاژانسی ن□ود□و□□تیی وز□ی ئ□ت□میی□و□ (IAEA) گوشاری بخر□ت□ س□ر و ب□ھ□ی ب□زاندنی م□ل□فی ئ□ت□میی ئ□ران سنووردارییەکانی ناو ر□کک□وتنی ئ□ت□می سا□ی ٢٠١٥، ھ□رو□ھا یاسا ن□ود□و□□تیی□کان بچ□ت□و□ ئ□نجوم□نی ئاسایش، ھ□رو□کوو ل□ رابردوو و پ□ش □□کک□وتنی سا□ی ٢٠١٥ □ووی دا و ئ□ران ک□وت□ ژ□ر ف□س□ی ٧ی چارتی ن□ت□و□ ی□کگرتوو□کان.[4]

ستراتیژیی ئ□مریکا و (پلانی C)

ھ□رچ□ند□ ئ□م □□کک□وتن□ی ن□وان ئ□مریکا و ئ□ران و ئازادکردنی ٦ ملیار د□لار ل□ پار□ بل□ککراو□کانی ئ□ران نار□زای□تی و تووڕ□یی ک□مارییەکانی ل□ ک□وت□و□ت□و□، و ب□ □ ت□سلیمبوون ل□ ب□رامب□ر سیاس□تی ت□قاندن و بارمت□گرتنی ئ□ران و، ھ□رو□ھا ب□ پار□دارکردنی تیر□ریزم ھ□ژمار کراو□[5]، ت□نان□ت پ□یان □ن□یارانی ئ□م ر□کک□وتن□ وای□ ی□ک□ک ل□ زیان□کانی □□کک□وتن□ک□ی بایدن ئ□و□ی□ ک□ ل□ کات□کی گرنگدا متمان□ ب□ ی□ک□ک ل□ م□ترسیدارترین و□اتانی جیھان د□کات و □□گ□ ب□ ک□ماری ئیسلامی د□دات ک□ بازن□ی نفووزی خ□ی فراوانتر بکات. ھ□رشی □ووسیا ب□ س□ر ئ□کراینا، نمایشی ف□□ک□ ب□فڕ□ک□وان□کانی ئ□ران□، ک□ □□□□ی س□ر□کی د□گ□□ن ل□ ھ□رش□کانی پووتین ب□ س□ر شار□کانی ئ□کراینا. تاران ب□ س□رپ□چیکردنی سزاکانی ن□ت□و□ ی□کگرتوو□کان ب□ س□ر □ووسیا، خ□ی خست□ت□ □ووب□□ووبوون□و□ی□کی دیک□ ل□گ□□ □□ژاوا. ھ□رو□ھا پ□یان وای□ ک□ ل□ ک□نداو، ھ□زی د□ریاییی ک□ماری ئیسلامی د□ست ب□س□ر تانک□ر□

بازرگانییەکان دەگرێت و هەڕەشە لە هاتوچۆی دەریایی جیهان دەکات.

جگە لەوەیش سوپای پاسداران بە ئامادەبوونی لە سووریا، یەمەن و لە سەرانسەری ڕۆژهەڵاتی ناوەڕاستدا، دەچێتە ناو وڵاتانی ڕۆژاواوە. بۆ نموونە لە چەند هەفتەی ڕابردوودا، سۆیلا براڤەرمان (Suella Braverman)، وەزیری ناوخۆی بریتانیا، سوپای پاسدارانی بە جددیترین هەڕەشە بۆ سەر ئاسایشی نەتەوەیی وڵاتەکەی ناو برد. سەرەڕای داواکارییە بەرفراوانەکان، ئەوروپا هێشتا نەیتوانیوە سوپای پاسداران وەک ڕێکخراوێکی تیرۆریستی بخاتە لیستی ڕێکخراوە تیرۆریستییە بیانییەکانەوە، لە کاتێکدا بەپێی ڕاپۆرتی رۆژنامە بەریتانییەکان دەستوپێوندەکانی ئەم ڕێکخراوە بە قووڵایی چوونەتە ناو بریتانیا. هەروەها ڕێکخراوی ئاسایشی ناوخۆی بریتانیا (MI5) تا ئێستا 15 پلانی سوپای پاسداران بۆ تیرۆرکردن یان ڕفاندنی ئێرانییەکانی دانیشتووی بریتانیای پووچەڵ کردۆنەتەوە. هەروەکوو لە راپۆرتێکی گۆڤاری فۆرن ئەفەرزدا سەبارەت بە سیاسەتی نوێی بایدن لە هەمبەر ئێراندا کە بە “قومار”ی شوپهانووە، هاتووە کە؛ واشنتۆن لە ئێستادا پلانی C لە پێوەندی لەگەڵ ئێران جێبەجێ دەکات کە ئامانجی، پاراستنی شانسی گەیشتن بە ڕێککەوتنێکی نوێ لەگەڵ تاران و لە هەمان کاتدا کۆنتڕۆڵکردنی بەرنامە ئەتۆمییەکەی ئەو وڵاتەیە. پێ دەچێت ئیدارەی بایدن گەیشتبێتە ئەو بڕوایەی کە زیندووکردنەوەی ئەم ڕێککەوتنە لەدەست دەرچووە؛ هەروەها جۆ بایدن، سەرۆکی ئەمریکا، لەم دواییانەدا ڕای گەیاند کە ڕێککەوتنی ئەتۆمیی JCPOA مردووە.

لەم نێوەندەدا بەرنامەی ئەتۆمیی ئێران نەک هەر لە هەندێک بواردا پێشکەوتنی بەرچاوی بەدەست هێناوە و تەنانەت گەیشتۆتە ئاستێک کە گەڕانەوەی ئەستەمە، بەڵام ئێران هیچ باجی ئەم سەرکێشیانەی نەداوە، بەڵکوو پێگەی جیۆپۆلیتیکی وڵاتیش بەهێزتر بووە. بۆ نموونە، ئێران پەیوەندییەکانی لەگەڵ چین و ڕووسیا پەره پێ داوه و پەیوەندییەکانی لەگەڵ بەشێک له وڵاتانی دراوسێی له نێویاندا سعوودیا ئاسایی کردۆتەوە. راپۆرتێکی گۆڤاری فۆرن ئەفەرز دەڵێت: ئەگەر ئیدارەی بایدن دەستبەرداری پلانی B بێت — بووژاندنەوەی ڕێککەوتنی ئەتۆمیی JCPOA — ڕوو لە پلانی B دەکات کە لەلایەن زۆرێک لە شرۆڤەکاران و، هەروەها بەرپرسانی ئیسرائیلەوە پێشنیار کراوە، لە نێویاندا بەرزکردنەوەی گوشار و گەمارۆی زیاتری ئابووری و سیاسی و سەربازی کە بە سیاسەتی ئەوپەڕی گوشار ناسراوە؛ بەڵام ئیدارەی بایدن خۆی لە هێرشکردنە سەر تاران بەدوور گرتووە. لە بری ئەوە،

ئەمریکا پلانی Cی هەڵبژاردووە، کە بریتی بووە لە هەوڵدان بۆ ڕێگریکردن لە خراپترین دەرەنجامەکانی ململانێی ئەتۆمی لەگەڵ ئێران و لە هەمان کاتدا، پاراستنی ئەگەری چارەسەرکردنی لە داهاتوودا. واشنتن هەوڵ دەدات ڕێگری لە ئێران بکات کە بچێتە ناو یانەی وڵاتانی خاوەن چەکی ئەتۆمی و، دوور بکەوێتەوە لە هەڵکشانی مەترسیدار کە دەتوانێت گوشارەکان زیاتر بکات و چارەسەرێکی دیپلۆماسی تێک بدات؛ بەو هیوایەی کە مەرجەکان بۆ ڕێککەوتنێکی نوێ یان بە جێگرتنەوەی ڕێککەوتنی ئەتۆمیی JCPOA بە تێپەڕبوونی کات لەبارتر بن.

وەزیری دەرەوەی ئەمریکا ڕۆژی ٢٠٢٣-٨-١٥ لە کۆنگرەیەکی ڕۆژنامەوانیدا ڕای گەیاند، سیاسەتی گشتیی وڵاتەکەی بەرامبەر بە ئێران "هیچ گۆڕانکاریی تێدا نەکراوە" و تەنانەت واشنتۆن بەردەوامە لە پەیڕەوکردنی ستراتیژیی "ڕێگریکردن و گوشار و دیپلۆماسی". بلینکن ڕای گەیاند کە ئەمریکا بەردەوام دەبێت لە بەرپرسیارکردنی ڕژێمی کۆماری ئیسلامی لە پێشێلکارییەکانی مافی مرۆڤ و کردەوە ناسەقامگیرییەکانی ناوچەکە و، هەروەها دابینکردنی فڕۆکەی بێفڕۆکەوان بە ڕووسیا لە شەڕی لەگەڵ ئۆکرانیا.

ڕۆژنامەی فاینانشیاڵ تایمز بە گێڕانەوە لە سەرچاوە ئاگادارەکان ئاشکرای کردووە کە ڕاگرتنی ناردنی فڕۆکەی بێفڕۆکەوان لە کۆماری ئیسلامییەوە بۆ ڕووسیا، مەرجێکی دیکەیە بۆ ئەوەی ئەمریکا سەرچاوە داراییە دەستبەسەرداگیراوەکانی ئێران لە وڵاتانی دەرەوە بەتەواوی ئازاد بکات. بە گوێرەی ئەم ڕۆژنامە بریتانییە، لە چوارچێوەی "تێگەیشتنی نەنووسراو"ی نێوان واشنتۆن و تاران بۆ ئامانجی کەمکردنەوەی گرژییەکان و کۆنترۆڵکردنی قەیرانی ئەتۆمی، بەرپرسانی حکوومەتی بایدن گوشاریان خستۆتە سەر ئێران بۆ ئەوەی بە زووترین کات فرۆشتنی فڕۆکەی بێفڕۆکەوانی سەربازی بە ڕووسیا ڕابگرێت. بە وتەی بەرپرسێکی ئێرانی و سەرچاوەیەکی دیکە، ئیدارەی بایدن لە دانوستانە ناڕاستەوخۆکانیدا لەگەڵ کۆماری ئیسلامی لە قەتەر و عومان ئەم بابەتەی وروژاندووە. لە درێژەی ڕاپۆرتی فاینانشیاڵ تایمزدا، بە گێڕانەوەی ئەو دوو بەرپرسە سیاسییە ئاگادارە، هاتووە: "پێ دەچێت ئێران ڕەزامەندیی دەربڕیوە لەسەر وازهێنان لە پیتاندنی یۆرانیۆم بە ڕێژەی 60%، هەروەها باشترکردنی هاوکارییەکانی لەگەڵ ئاژانسی نێودەوڵەتیی وزەی ئەتۆمی، و تەنانەت بەڵێنی داوە کە بەرژەوەندییەکانی ئەمریکا لە ناوچەکە نەکاتە ئامانج." سەرچاوەیەکی ئاگاداری ئێران لە درێژەی قسەکانیدا

ئاماژەی بەوە داوە کە: واشنتۆن بەڵێنی داوە خۆی لە سەپاندنی سزای نوێ لە هەندێک بواردا بەدوور بگرێت، جگە لە سزاکانی پەیوەست بە مافی مرۆڤ و تەنانەت ئەو سزایانەی کە پێشتر لەسەر فرۆشتنی نەوت سەپێندرا بوون، چیتر بەچڕی و توندی کۆنترۆڵیان نەکات. هەروەها کۆماری ئیسلامی دەیەوێت ئەمریکا هاوپەیمانە ئەورووپییەکانی ڕازی بکات کە گوشارەکانی سەر ئێران کەم بکەنەوە، چونکە ئابووریی ئەم وڵاتە بەهۆی گەمارۆکانی ئەمریکاوە داتەپێنراوە.

لەم چوارچێوەیەدا، ئیدارەی بایدن پێی وایە کە ئەم پلانە ئاستی بارگرژییەکان لەگەڵ ئێران لەم کاتە هەستیارەدا کە ئەمریکا و ئەوروپییەکان سەرقاڵی جەنگی ڕووسیا و ئۆکرانیان، دادەبەزێنێت. جگە لەمانەیش ئیدارەی بایدن پێی باشە کە بەبێ ڕێککەوتنێکی کۆنکریتی، ئێران چالاکییە ئەتۆمییەکانی کەم بکاتەوە، بۆ نموونە، ڕۆژی ١١-٨-٢٠٢٣، ڕۆژنامەی “وۆڵ ستریت جۆرناڵ”ی ئەمریکی لە ڕاپۆرتێکدا نووسیویەتی، ئێران بەرهەمهێنانی یۆرانیۆمی پیتێنراوی بە شێوەیەکی بەرچاو کەم کردووەتەوە کە پێشووتر گەیشتبووە ئاستێک کە نزیکە لە بەکارهێنانی بۆ مەبەستی سەربازی. لەم ڕاپۆرتەدا بە پشتبەستن بە سەرچاوە هەواڵییەکانی ئەم ڕۆژنامەیە باس لەوە کراوە کە تەنانەت بەشێک لە یەدەگی یۆرانیۆمی پیتێنراوی ئێران لە پرۆسەی پێچەوانەدایە. ئەم ڕاپۆرتە ڕۆژی هەینی و ڕۆژێک دوای هەواڵی ڕێککەوتنی ئێران و ئەمریکا بڵاو کرایەوە. ئەم کارەی تاران دەتوانێت ئاستی گرژییەکان لەگەڵ ئەمریکا کەم بکاتەوە و ڕێگە بدات دانوستانی بەرفراوانتر سەبارەت بە بەرنامەی ئەتۆمیی ئێران دەست پێ بکاتەوە. ڕۆژنامەکە دەشڵێت، تا ئێران بڕێکی کەمتر لە یۆرانیۆمی پیتێنراوی بە ڕێژەی بەرز (سەروو ٦٠%) هەڵبگرێت، ئەوا کەرەستەی خاوی کەمتر دەبێت بۆ دروستکردنی چەکی ئەتۆمی. بە گوێرەی ئەو ڕاپۆرتەی پێشتر ئاماژەمان پێ دا، بەرپرسانی ئەمریکا و ئەوروپی ڕایان گەیاندووە، ئەگەر ئێران لە هاویندا گرژییەکان کەم بکاتەوە، ئەوا ئامادەن لە کۆتاییی ئەمساڵدا گفتوگۆی فراوانتر ئەنجام بدەن، لەوانەیش: سەبارەت بە بەرنامە ئەتۆمییەکەی ئێران.

ڕەخنەگران لە سیاسەتی ئیدارەی بایدن و بەم پێیەش لە پلانی سی، پێیان وایە کە ئەگەر پلانی C سەرکەوتووش بێت، ئەوا تێچووی زۆری دەبێت. ئەم پلانە ڕێگە بە ئێران دەدات کە بە شێوەیەکی بەردەوام پەرە بە بەرنامە ئەتۆمییەکەی بدات و لە هەمان کاتدا خۆی لە ئابڵووقە و گەمارۆی ئابووری و سیاسی ڕزگار بکات. هەروەها ئەم ستراتیژییە، مەترسیی چەسپاندنی پێگەی ئێرانی هەیە وەک وڵاتێک کە

لە لەواری ئەتۆمیبووندایە، لە بری ئەوەی زەمینەسازی بە ڕێککەوتنێک بێنێتە ئاراوە کە بەرنامە ئەتۆمییەکەی تاران سنووردار بکات. بەڵام لە ڕاستیدا ئیدارەی جۆ بایدن دەیەوێت لە ڕێگەی پلانی سی، خۆی لە بارگرژی لەگەڵ ئێران تاوەکوو پاش هەڵبژاردنەکانی سەرۆکایەتیی کۆماری ئەمریکا لە ساڵی ٢٠٢٤ بەدوور بگرێت، بەڵام لە هەمان کاتیشدا نایەوێت هیچ ڕێککەوتنێک بکات کە ببێتە هۆکاری ناڕەزایەتیی توندی کۆمارییەکان و بەشێک لە دیموکراتەکانی دژبەری ئێران. هەر بۆیە لە کاتێکدا سیاسەتی “ئەوپەڕی گوشار“ (maximum pressure) بۆ ناچارکردنی ئێران و پاشەکشەی لە بەرنامە ئەتۆمی و مووشەکییەکانی شکستی خواردووە و تەنانەت ئێران یارمەتیی سەربازیی ڕووسیا دەدات، هەر لەبەر ئەم هۆکارانەیشە کە ئەمریکا هەوڵ دەدات بەم میکانیزمە ئێران کۆنترۆڵ بکات. هەروەها نایەوێت ڕێککەوتنێک بکات کە پێویستی بە ڕەزامەندیی کۆنگرێسی ئەمریکا هەبێت. لە لایەکی تریشەوە، ئەمریکا دەیەوێت لەم ڕێگەیەوە ئەگەرەکانی ڕێککەوتنی سعوودیا و ئیسرائیل بەرز بکاتەوە بەبێ ئەوەی کە ئێران کاردانەوەیەکی ئەوتۆی هەبێت. ئەمەیش بەشێکە لە سیاسەتی باڵای ئەمریکا لە ڕۆژهەڵاتی ناوەڕاست کە هەم ئێران نەبێتە خاوەن چەکی ئەتۆمی و هەمیش نەتوانێت هیچ کاردانەوەیەکی ئەوتۆی لە هەمبەر جەمسەرگیرییە هەرێمایەتییەکان هەبێت و تەنانەت هاوسەنگییەکی نوێ بێتە ئاراوە و لەم ڕێگەیشەوە ئەمریکا ئێران کۆنترۆڵ بکات؛ واتە لە ڕێگەی بەهێزکردن و نزیککردنەوەی تۆڕ یاخود جەمسەری وڵاتانی هاوپەیمانی لە ناوچەکەدا.

کۆبەند

گۆڕانکارییەکانی ئەم دواییەی ناوچەکە لە ڕووی بەرزبوونەوەی ژمارەی چەکدارانی هێزی دەریایی ئەمریکا لە ناوچەی کەنداو لە لایەک و ئاڵوگۆڕەکانی نێوان ئێران و ئەمریکا لە لایەکی ترەوە، ئەوەی زیاتر دەرخست کە بۆچی ئەمریکا لە لووتکەی شەڕەشی ئێرانییەکان هیچ سیاسەت و کردەوەیەکی ئەوتۆی نەگرتە بەر لە دژی ئێران و تەنانەت دەرکەوت لە لووتکەی ناڕەزایەتییەکانی ساڵی ٢٠٢٢ لەگەڵ ئێرانییەکان کە بوونەتەوە. پێ دەچێت ئیدارەی بایدن هیوای لەسەر ئەوە هەڵچنیبێت کە پێویستییەکانی ئێران بە سڕینەوەی بارگرژی لەگەڵ ئەمریکا بەهۆی دۆخی نالەباری ئابووریی ئێران و، هەروەها ترسی ئێران لە سەرهەڵدانەوەی ناڕەزایەتییەکانی ڕووخانی ڕژێمی کۆماری ئیسلامی، ئەوە دەتوانێت تاوەکوو پاش هەڵبژاردنەکانی سەرۆککۆماری ئەمریکا، دۆسیەی ئەتۆمیی ئێران کۆنترۆڵ بکات و

ئیمتیازێکی ئەوتۆ نەداتە ئێران و تەنانەت بە میکانیزمی دیپلۆماسیی ئێران لە ڕووسیا و چین دوور بکاتەوە. لە ڕاستیدا، ئەمە پاش ئەوە هات کە ئەمریکا بەهیوا بوو لە زیندووکردنەوەی ڕێککەوتنی ئەتۆمی و، هەروەها کاریگەربوونی سیاسەتی ئەوپەڕی گوشاری سیاسی و ئابووری لە دژی ئێران و، تەنانەت بەهیوا بووە کە بتوانێت وەکوو پێش ساڵی ٢٠١٥ هەماهەنگی و کۆدەنگییەکی جیهانی لە دژی ئێران بەرنەتە ئاراوە. لە لایەکی تریشەوە ئیدارەی بایدن پێی وایە کە لە ڕێی دیپلۆماسییەوە دەتوانێت ڕێی ئێران لە جەنگی ڕووسیا لە دژی ئۆکراینا کەم بکاتەوە. بە شێوەیەکی گشتی ئەمریکا نە دەیەوێت ئێران ببێتە خاوەن توانای بەرهەمهێنانی چەکی ئەتۆمی و، نە ئەوەی کە جەنگێک لەگەڵ ئەو وڵاتە ڕوو بدات، بۆیە دیپلۆماسیی بە ئەولەوییەتی سیاسەتی خۆی لە بەرامبەر ئێران داناوە و لە هەلومەرجێکی لەم چەشنەدا، تاکە ڕێگە بۆ کۆنترۆڵکردنی گرژییەکان ڕێککەوتنێکی سنووردارە. بەو مانایەی هەردوو وڵات ڕێک دەکەون لەسەر ئەوەی خۆیان لەو کارانە بەدوور بگرن کە بە هێڵی سووری لایەنی بەرامبەر دادەنرێت؛ ئەمەیش بە ماوەیەکی دیاریکراو، کە پێ دەچێت کۆتایی هەڵبژاردنی سەرۆکایەتیی داهاتووی ئەمریکا بێت. بەڵام زۆر ئەستەم نییە کە پێشبینی بکرێت کە بەردەوامبوونی ئەمریکا لەم سیاسەتەی ئێستا، تێچووی داهاتووی ئەو وڵاتە بۆ ڕووبەڕووبوونەوەی لەگەڵ ئێرانی ئەتۆمی، چەندە بەرز دەکاتەوە.

ئێرانیش بە خوێندنەوەی سیاسەت و عەقڵییەتی ڕۆژاواییەکان، سیاسەتی بەبارمتەگرتنی ئەمریکی و ڕۆژاواییەکانی کە لە ڕاستیدا بەڕەچەڵەک ئێرانین، گرتەتە بەر؛ بەم واتایە کە ئەمریکا و ئەورووپا چەندان ملیار دۆلار پارە دەدەنەوە ئێران، بۆ ئەوەی هاووڵاتیانی خۆی ئازاد بکات. لەم نێوەندەیشدا وەکوو دەوترێت، کۆماری ئیسلامی نرخی بارمتەکانی خۆی بەرز کردۆتەوە!

لە کۆتاییدا، زۆر بەهەڵەدا نەچووینە ئەگەر بڵێین کە ئێران زیاتر لەوەی دڵەڕاوکەی لە هەمبەر هێرشی دەرەکی یان ئابڵووقە و سزاکان هەبێت، ترسی لە ئاڵوگۆڕی سیاسی و کۆمەڵایەتی و بەتایبەتی ڕاپەڕین و شۆڕشی ناوخۆیی و، هەر بۆیەیش لە ڕێگەی پەیڕەوکردنی سیاسەتێکی هێرشبەرانەی ئەتۆمی و مووشەکی و تەنانەت میلیشیاکانەوە، دەیەوێت لە دەرەوە بارگرژی دروست بکات تاوەکوو بەسانایی لە ئاستی ناوخۆ کۆنترۆڵ و سەرکوت بکات و بەم پێیەش دەیەوێت لە ڕێگەی ڕێککەوتنی جۆراوجۆرەوە، وڵاتانی جیهان پاڵپشتی لە ناڕازییەتییەکان نەکەن و پلان و بژاردەی وەرچەرخان و گۆڕینی ڕژێمی سیاسی بە یەکجاری وەلاوە

بنێن.

[1]- تەلەفزیۆنی سی ئێن ئێنی ئەمریکی لە ڕاپۆرتێکدا وردەکاریی پرۆسەی ئاڵوگۆڕی زیندانیانی ئێرانی لەگەڵ پێنج زیندانیی ئێرانی-ئەمریکی لە ئێران خستووەتە ڕوو، نووسیویەتی: بە گوتەی دیپلۆماتکارانی قەتەر، شاندەکانی ئێران و ئەمریکا لە هۆتێلە جیاجیاکان لە دەوحە کۆ بوونەتەوە بۆ کۆتاییهێنان بە ڕێککەوتنێک سەبارەت بە ئازادکردنی پێنج ئێرانی-ئەمریکی کە لە ئێران زیندانی کرابوون. بە گوتەی لێدوانی بەرپرسێکی ئەمریکی کە لە وردەکاریی دانوستانەکان ئاگادار کرایەوە، هیچ بەشێک لە دانوستانەکان کە زیاتر لە ساڵێکی خایاند لەم هۆتێلانە لە دەوحە، بە شێوەی دانیشتن و دانوستانی ڕووبەڕوو نەبووە، بەڵکوو بەرپرسانی قەتەر تا ئەو جێگایەی کە دەکرا بەووریاییەوە پەیامیان بە ڕەچاوکردنی هەستیاریی لۆجستیکی دەگۆڕیاند؛ بە وتەی بەرپرسێکی ئەمریکی، دیپلۆماتکارانی قەتەر و ئەمریکی پەیامی نووسراویان ئاڵوگۆڕ کردووە. بەپێی ئەم تەرحە، دانوستانی ناڕاستەوخۆ لەم بوارەدا پرۆسەیەکی دوو ساڵە بووە کە بووە هۆی ڕێککەوتن لە ماوەی ڕابردوودا و بە کرانەوەیەکی دیپلۆماسی لە نێوان دوو ڕکابەری توند دادەنرێت کە ڕاستەوخۆ لەگەڵ یەکتری گفتوگۆ ناکەن. هاوکاریی نەخشەڕێگەی ئەم ڕێککەوتنە، نزیکەی شەش مانگ لەمەوبەر لە دەوحە و دوای دوو ساڵ و نیو دانوستانی چڕی نێوان واشنتۆن و تاران دیاری کراوە. لە درێژەی ڕاپۆرتەکەی سی ئێن ئێن، بە ئاماژەدان بەوەی کە نەبوونی پەیوەندی ڕاستەوخۆی نێوان تاران و واشنتۆن، ڕێگەی ئەم دانوستانانەی قورستر کردووە. ئەمریکا دەبوو ڕێگەیەکی ناڕاستەوخۆ بۆ دانوستانەکان هەڵبژێرێت، بۆیە پشتی بە هاوبەشەکانی لە ڕۆژهەڵاتی ناوەڕاست و ئەورووپا، وەکوو؛ قەتەر و عومان و ئینگلتەرا و سویسرا بەستبوو. ئەم وڵاتانە لەم ماوەیەدا وەک ناوبژیوان مامەڵەیان کردووە. هەروەها بە وتەی سەرچاوەیەکی ئاگادار، بەرپرسانی ئەمریکا بە باشی ئاگادار بوون کە "هیچ گەڕەنتییەک لەلایەن ئێرانەوە نییە" و چوونەتە ناو ئەو دانوستانانەوە و دواتر، کە ڕێگەکە هەموار کرا، کۆنگرێس و ئەندامانی بنەماڵەی ئەو زیندانییە ئێرانی-ئەمریکییانەیان ئاگادار کردەوە. لە درێژەی ئەم ڕاپۆرتەدا، سەرچاوەیەکی ئاگادار کە لە پرۆسەی ڕێککەوتنەکەدایە ڕای گەیاند کە پێ دەچێت گواستنەوەی ئەو پارانە بۆ قەتەر بە ٣٠ بۆ ٤٥ ڕۆژ بخایەنێت، هەروەها دوو سەرچاوەی ئاگادار ڕایان گەیاندووە کە پێش گواستنەوەی ئەو پارانە بۆ قەتەر، پارەکە دەگوازرێتەوە بۆ سویسرا. بەرپرسانی ئەمریکا ڕایان گەیاند، دانوستانی ناڕاستەوخۆ بە بەشداریی

وەزارەتە جێبەجێکارەکانی حکوومەتی ئەمریکا، لەوانە وەزارەتی دەرەوە و کۆشکی سپی ئەنجام دراوە و، هەروەها وەزارەتی خەزێنەیان ئاگادار کردەتەوە. بە وتەی ئەو بەرپرسانە، ڕۆڵی وەزارەتی خەزێنە لەم پڕۆسەیەدا هەندێک جار کارەکەی قورستر دەکرد، بەڵام پێویست بوو دڵنیا بکرێتەوە کە لە هەر ڕێککەوتنێکدا چاودێریی جددی لەسەر پارەی ئێران دەکرێت.

بۆ زانیاریی زیاتر بڕوانە:

A: Possible deal to free American prisoners in Iran called for shuttle diplomacy – from hotel to hotel: https://edition.cnn.com/2023/08/12/politics/iran-prisoner-deal-took-shuttle-diplomacy-from-hotel-to-hotel/index.html

B: Americans moved out of prison in deal that could see US releasing Iranian funds and prisoners

https://edition.cnn.com/2023/08/10/politics/americans-released-from-iranian-prison-house-arrest/index.html

[2]– "موراد تاهباز"، بازرگان و چالاکی ژینگەپارێزی تەمەن ٦٧ ساڵە و بە ڕەچەڵەک ئێرانییە و هەم ڕەگەزنامەی ئەمریکی و هەم ڕەگەزنامەی بریتانیای هەیە. موراد تەهباز لە زستانی ساڵی ٢٠١٧ لەگەڵ هەشت هاوکارانی دیکەی لە دامەزراوەی گیانلەبەرە کێوییەکانی میراتی پارس دەستبەسەر کران. سەرەڕای ئەوەی کە وەزارەتی ئیتلاعاتی ئێران بەڕاشکاوی تۆمەتی سیخوڕیکردنی موراد تاهباز و چالاکانی دیکەی ژینگەپارێزی ڕەت کردبووەوە، بەڵام ناوبراو بە تۆمەتی "هاوکاری لەگەڵ دەوڵەتی دوژمنکاری ئەمریکا" بە دە ساڵ زیندانی سزا درا. "سیامەک نەمازی" بازرگانێکی ئێرانی-ئەمریکی بوو کە لە سەردەمی سەرۆکایەتیی "حەسەن ڕۆحانی"دا وەک یەکێک لە کەسایەتییە گەنجەکانی کۆڕبەندی ئابووریی جیهانی لەلایەن "دەزگەی نوخبەکان"ەوە بانگهێشتی ئێران کرابوو. نەمازی لە ساڵی ٢٠١٥ دەستبەسەر و دە ساڵ زیندانی سزای بەسەردا سەپێندرا. هەروەها "باقر نەمازی"ی باوکی، لە ساڵی ٢٠١٦ بە بینینی کوڕەکەی چووەتە ئێران و ئەویش دەستگیر کراوە. باقر نەمازی پێش شۆڕشی ئێران پارێزگاری خوزستان و بریکاری وەزیری ناوخۆ بووە، دواتر وەک نوێنەری یونیسێف لە وڵاتانی وەک سۆماڵ، کینیا و میسر کاری کردووە. دوای دوو ساڵ باقر نەمازی لە زیندان هاتە دەرەوە و چووە

م□□□تی پزیشکی، ب□□ام □□گ□ی پ□ ن□درا بچ□ت□ د□ر□و□ی ئ□ران، ب□□ام پاشان ل□ سا□ی ٢٠٢٢ ب□ ن□و□ندگیریی عومان ئ□رانی ب□ج□ ه□شت” .عیماد ش□رقی”، بازرگان□کی ئ□رانی-ئ□مریکی ت□م□ن ٥٨ سا□□ و ل□ ئ□ران ب□ ت□م□تی سیخو□یکردن ت□م□تبار کراو□.عیماد ش□رقی ل□ سا□ی ٢٠١٨ د□ستگیر کرا و دوای ماو□ی□ک ئازاد کرا، ب□□ام پاسپ□رت□ک□ی، د□ستی ب□س□ردا گیرا. ل□ سا□ی ٢٠٢٠ جار□کی تر د□ستگیر کرای□و□.عیماد ش□رقی ل□ و□اتی ئ□ران ل□دایک بوو□ ب□□ام ل□ مندا□یی□و□ ل□ ئ□مریکا گ□ور□ بوو□ و ب□وانام□ی ب□کال□ری□سی ل□ بواری ئابووری ل□ زانک□ی میریلاند و ب□وانام□ی ماست□ری ل□ زانک□ی ج□رج واشنت□ن ل□ واشنت□ن دی سی ه□ی□.عیماد ش□رقی ب□ر ل□ س□ف□رکردن ب□ ئ□ران سا□□ان□کی ز□ر ل□ ئیمارات و ل□ دوب□ی ل□ ک□مپانیای□کی تایب□ت ب□ فر□شتنی ف□□ک□ی تایب□تی ج□ت کاری کردوو□.ج□گ□ی ئاماژ□ی□ ک□ جگ□ ل□ ن□مازی و ش□رقی و تاهباز ک□ حکووم□تی ئ□مریکا ئازادکردنیانی د□ویست، □□ژنام□ی ش□رق چاپی تاران ب□اوی کرد□و□، ک□س□ک ب□ ناوی ش□هاب د□لیلی و□ک ئ□ندام□کی دیک□ی لیستی زیندانیی□کان ل□ ئا□وگ□□ک□دا بوونی ه□ی□.

[3]– ل□ چاوپ□ک□وتن□کدا ل□گ□□ ئاژانسی ه□وا□ی فارس، ب□رپرس□کی با□ای ئ□منی س□بار□ت ب□ جیاوازیی ن□وان ئا□وگ□□ی زیندانیی□کان ک□ ل□گ□□ ئ□مریکا ل□م ماو□ی□دا ئ□نجام درا و ئا□وگ□□□ک□ی سا□ی ٢٠١٥، ک□ بوو□ ه□ی ئازادکردنی ی□ک ملیار و 700 ملی□ن د□لار ل□ سامان□ ب□□ککراو□کانی ئ□ران، ئاماژ□ی ب□و□ دا ک□ پ□داگریی لای□نی ئ□مریکی و پشتیوانیی ت□واوی حکووم□تی ئ□وکاتی ئ□ران، ی□ک□ک بوو ل□ هاوپ□چ□کانی ن□ووسراوی JCPOA. ل□ □استیدا ئا□وگ□□ی زیندانیی□کانیان کرد□ م□رج□کی پ□ویست ب□ □□ککو□تن ل□س□ر JCPOA، ب□□ام ل□م ماو□ی□دا، ئا□وگ□□کردن□ک□ ک□یس□کی س□رب□خ□ بوو. ئ□م ب□رپرس□ ئ□منیی□ گوتیشی: □وانگ□ی ئ□مریکی ل□ سا□ی ٢٠١٥ ل□ □استیدا ئ□و□ بوو ک□ ئ□ران ز□ر□ک ل□ پاب□ندبوون□کانی JCPOAی قبوو□ کردوو□ و ه□ند□ک ل□ زیندانیی□ ئ□مریکیی□کان ئازاد بکات و ئ□م□یش و□کوو ئ□مریکا ی□ک ملیار و 700 ملی□ن د□لار ل□ سامان□ ب□□ککراو□کانی ئ□ران ئازاد د□ک□ین. ب□□ام ل□ د□سی□ی ئا□وگ□□□ نو□ی□ک□دا، ژمار□ی□ک زیندانیی ئ□رانی ل□ ب□رامب□ر ژمار□ی□ک زیندانیی ئ□مریکی ئازاد د□کر□ن، جگ□ ل□ چ□ند ملیار د□لار س□رچاو□ی ب□□ککراوی ئ□ران. ئ□م ب□رپرس□ ئ□منیی□ وتی: ئ□و ب□□ پار□ی□ی پ□شوو ک□ ی□ک ملیار و ٧٠٠ ملی□ن د□لار بوو، ی□ک□ک بوو ل□و س□رچاوان□ی ک□ ب□ ف□رمانی نایاساییی دادو□ریی ئ□مریکا د□ستی ب□س□ردا گیرابوو، ب□□ام ئ□و س□رچاوان□ی ئ□م دواییی□ ک□ ئازاد

دەکرێن، دەرئەنجامی فەرمانی ڕاستەوخۆی سزاکانی سەرەکی ئەمریکایە و هەر لەبەر ئەم هۆکارەیش [illegible]گرنگە. ئاماژەی بەوەیش کرد: خاڵێکی بەهێز لە ئاڵوگۆڕی پێشوودا وەرگرتنی پارەی نەختینە بوو لەلایەن لایەنی ئێرانییەوە لە فڕۆکەخانەی مێهرابادی تاران، لە هەمان کاتدا لەگەڵ ئاڵوگۆڕی زیندانییەکان، کە ڕەنگە ئەم جارە بەهۆی ئەو بڕە زۆرەی پارە ئازادکراوەکان مومکین بووبێت، هەروەها بارودۆخی سیاسیی ناوخۆی ئەمریکا و ئەزموونی پێشووی ئەمریکییەکان ڕێگر بوو لەمە.لە کۆتاییدا ئەم بەرپرسە ئەمنییە وتی: ئەم ئۆپراسیۆنەی ئاڵوگۆڕە لە ڕاستیدا یەکێکە لەو دانوستانە سەرکەوتوو و سوودبەخشانەی کە تا ئێستا بەسەر کۆماری ئیسلامیی ئێراندا هاتووە و لە ڕاستیدا چەند زیندانییەکمان ئازاد کرد کە ماوەی زیاندانییەکەیان تەواو بووە، لە بەرامبەر چەند زیندانییەک کە لەلایەن ئەمریکاوە حوکمیان بەسەردا سەپێنراوە ئازاد دەکرێن؛ لە لایەکی دیکەوە توانیمان ملیارەها دۆلار لە سەرچاوە بلۆککراوەکانمان ئازاد بکەین بەبێ ئەوەی هیچ بەڵێنێکی دیکە بدەین.

https://www.farsnews.ir/news/14020521000725/زندانیان-ایران-و-آمریکا-با-چه-شرایطی-مبادله-شدند

[4]– بۆ زانیاریی زیاتر بڕوانە:

Legal analysis of the performance of the United Nations Security Council in the nuclear case of the Islamic Republic of Iran, before and after the JCPOA

سید باقر میرعباسی و عبدالستار نوذری (۲۰۲۳)، تحلیل حقوقی عملکرد شورای امنیت سازمان ملل متحد در پرونده هسته‌ای جمهوری اسلامی ایران، قبل و بعد از برجام،فصلنامه ڕاهبرد سیاسی سال ششم، شماره 4، پیاپی 32، زمستان 1411 صفحات: 22-1.

https://www.rahbordsyasi.ir/article_167448_ab4ab5f8a56f87f51ff6c122d8f6f152.pdf

[5]– بۆ نموونە، سیناتۆر تام کاتن ڕێککەوتنەکەی بە “سەمای حکوومەتی بایدن بە ئاوازی ئێران” ناو برد و مایک پێنس، جێگری سەرۆک لە ئیدارەی پێشووتریش ڕای گەیاند: ئەمە گەورەترین باجستاندنە کە تا ئێستا بە ئێرانمان داوە. مایک پۆمپیۆ هەروەها دەڵێت: “ئازادکردنی شەش ملیار دۆلار بە ئێران ڕێککەوتنێکی ترسناکە”. هەروەها بەرپرسێکی باڵای ئیسرائیل بە ڕۆژنامەی نیویۆرک

تایمزی ڕاگەیاندووە، ئەم ڕێککەوتنە بەشێکە لە “تێگەیشتنێکی فراوانتر”ی نێوان ئێران و ئەمریکا کە لە دانوستانە ناڕاستەوخۆکان لەگەڵ نێوەندگیریی پاشایەتیی عومان بەدەستیان هێناوە.